

ПІФАГОР

Пряма і непряма мова

як дитині легко зрозуміти різницю

ЗМІСТ

Що таке пряма і непряма мова? Просте пояснення для дитини	3
Як пишеться пряма мова: головні правила оформлення	4
Схеми прямої мови, які потрібно знати	5
Пунктуація при прямій мові без зубріння	6
Тренажер: перевір себе	7

Що таке пряма і непряма мова?

Просте пояснення для дитини

1. Що таке пряма мова?

Пряма мова — це точні слова людини, які передаються без змін. Ми ніби дослівно повторюємо те, що вона сказала.

Ознаки прямої мови:

- передає слова людини слово в слово;
- береться в лапки;
- часто супроводжується словами автора;
- допомагає зрозуміти, хто саме говорить.

Приклад:

Мама сказала: «Час робити домашнє завдання».

Усе, що знаходиться в лапках, — це пряма мова.

2. Що таке непряма мова?

Непряма мова передає не точні слова людини, а лише їхній зміст. Ми переказуємо сказане своїми словами.

Особливості непрямой мови:

- лапки не використовуються;
- слова можуть змінюватися;
- головне — передати зміст повідомлення.

Приклад:

Мама сказала, що час робити домашнє завдання.

Тут ми вже не повторюємо слова мами дослівно, а переказуємо їх.

3. У чому різниця між прямою і непрямою мовою?

Пряма мова:

- передає слова без змін;
- використовує лапки;
- звучить як справжня розмова.

Непряма мова:

- передає лише зміст;
- лапки не потрібні;
- нагадує короткий переказ.

Порівняй:

«Я люблю читати», — сказала Оленка.

Оленка сказала, що любить читати.

4. Як швидко визначити пряму мову?

Є простий спосіб перевірки. Постав собі запитання: «Чи це точні слова людини?»

Якщо так — перед тобою пряма мова.

Також зверни увагу:

- чи є лапки;
- чи можна уявити, що людина вимовляє ці слова прямо зараз;
- чи є слова автора (сказав, запитала, відповів, вигукнула).

Якщо слова можна поставити в лапки без зміни змісту — це, швидше за все, пряма мова.

5. Пряма чи непряма? Спробуй визначити

Пряма мова:

- «Завітаємо до бабусі у вихідні», — запропонував тато.
- «Я вже виконала вправу», — сказала Марійка.
- «Не забудь взяти парасольку», — нагадала мама.

Непряма мова:

- Тато запропонував завітати до бабусі у вихідні.
- Марійка сказала, що вже виконала вправу.
- Мама нагадала не забути взяти парасольку.

6. Пам'ятка

- 📌 Пряма мова — точні слова людини.
- 📌 Непряма мова — переказ цих слів.
- 📌 Лапки майже завжди підказують, що перед тобою пряма мова.
- 📌 Якщо переказуєш сказане своїми словами — це непряма мова.

Як пишеться пряма мова: головні правила оформлення

Щоб правильно писати пряму мову, потрібно запам'ятати кілька простих правил. Вони допоможуть уникнути помилок у диктантах, творах і тестах.

Пряма мова передає слова людини без змін. Саме тому її потрібно правильно виділяти на письмі.

Наприклад:

Мама сказала: «Час вечеряти».

У цьому реченні слова «Час вечеряти» є прямою мовою, тому вони взяті в лапки й починаються з великої літери.

Коли ставляться лапки?

Лапки використовуються для того, щоб показати точні слова людини.

Приклади:

- Учитель сказав: «Відкрийте зошити».
- Андрій відповів: «Я готовий».
- Бабуся запитала: «Як минув день?»

Лапки допомагають читачеві одразу зрозуміти, де починається і де закінчується пряма мова.

В українській мові зазвичай використовують такі лапки:

« »

Саме вони вважаються правильними для оформлення прямої мови.

Де потрібно писати велику літеру?

Перше слово прямої мови завжди починається з великої літери.

Правильно:

- ✓ Мама сказала: «Ходи сюди».
- ✓ Учитель запитав: «Хто виконав завдання?»
- ✓ Брат вигукнув: «Я переміг!»

Неправильно:

- ✗ Мама сказала: «ходи сюди».
- ✗ Учитель запитав: «хто виконав завдання?»

Навіть якщо пряма мова стоїть після двокрапки, її перше слово все одно пишеться з великої літери.

Як позначається пряма мова на письмі?

Найчастіше пряма мова складається з двох частин:

- слова автора;
- власне пряма мова.

Наприклад:

Оленка сказала: «Я люблю читати».

Тут:

- Оленка сказала — слова автора;
- «Я люблю читати» — пряма мова.

Саме така будова допомагає правильно ставити розділові знаки.

Простий чек-лист для перевірки

- Є слова автора.
- Пряма мова взята в лапки.
- Перше слово прямої мови написано з великої літери.
- Розділові знаки стоять правильно.
- Наприкінці речення немає зайвих знаків.

Якщо всі пункти виконані — пряму мову оформлено правильно.

Схеми прямої мови, які потрібно знати

Щоб правильно писати пряму мову, недостатньо знати лише про лапки. Важливо також розуміти, як поєднуються слова автора та пряма мова. Для цього існують спеціальні схеми.

Саме схеми допомагають швидко визначити, де ставити двокрапку, кому, тире або інші розділові знаки.

Запам'ятай: спочатку потрібно знайти слова автора, а потім визначити схему речення.

1. Слова автора стоять перед прямою мовою

Схема: А: «П».

Приклад: Учитель сказав: «Відкрийте підручники».

На що звернути увагу:

- після слів автора ставимо двокрапку;
- пряма мова починається з великої літери;
- пряма мова береться в лапки.

Ця схема є найпростішою та найпоширенішою.

2. Слова автора стоять після прямої мови

Схема: «П», — а.

Приклад: «Я вже виконав завдання», — сказав Андрій.

На що звернути увагу:

- перед словами автора ставляться кома та тире;
- слова автора пишуться з малої літери;
- крапка ставиться після слів автора.

Саме ця схема часто зустрічається в художніх творах і діалогах.

3. Слова автора стоять усередині прямої мови

Схема: «П, — а, — п».

Приклад: «Я думаю, — сказав Дмитро, — що ми впораємося».

На що звернути увагу:

- пряма мова ділиться на дві частини;
- слова автора виділяються тире;
- після слів автора ставиться кома;
- друга частина прямої мови продовжується з малої літери, якщо речення не закінчувалося.

Як швидко визначити потрібну схему?

Виконай три прості кроки:

1. Знайди слова автора.
2. Подивися, де вони розташовані.
3. Обери відповідну схему.

Пунктуація при прямій мові без зубріння

Багато дітей вважають, що пунктуація при прямій мові — одна з найскладніших тем української мови. Насправді запам'ятовувати десятки правил не потрібно.

Достатньо зрозуміти просту логіку: розділові знаки залежать від того, де знаходяться слова автора.

Як тільки ти навчишся знаходити слова автора, ставити потрібні знаки стане набагато легше.

Який знак ставити перед прямою мовою?

Якщо слова автора стоять перед прямою мовою

Схема: А: «П».

Приклад: Учитель сказав: «Відкрийте зошити».

У цьому випадку після слів автора завжди ставиться двокрапка.

Запам'ятай:

📌 Слова автора → двокрапка → пряма мова.

Якщо слова автора стоять після прямої мови

Схема: «П», — а.

Приклад: «Я вже виконав вправу», — сказав Максим.

У цьому випадку після прямої мови ставляться кома та тире.

Запам'ятай:

📌 Пряма мова → кома → тире → слова автора.

Якщо пряма мова закінчується знаком питання

Схема: «П?» — а.

Приклад: «Ти вже зробив домашнє завдання?» — запитала мама.

Тут знак питання вже завершує пряму мову, тому кома не потрібна.

Запам'ятай:

📌 Якщо є знак питання, кома не ставиться.

Якщо пряма мова закінчується знаком оклику

Схема: «П!» — а.

Приклад: «Я переміг!» — вигукнув Андрій.

Як і у випадку зі знаком питання, кома не потрібна.

Запам'ятай:

📌 Якщо є знак оклику, кома не ставиться.

Найпоширеніші помилки

Неправильно:

✗ «Я готовий», сказав учень.

Правильно:

✓ «Я готовий», — сказав учень.

Неправильно:

✗ Мама сказала, «Час вечеряти».

Правильно:

✓ Мама сказала: «Час вечеряти».

Неправильно:

✗ «Ти прийдеш?», — запитала подруга.

Правильно:

✓ «Ти прийдеш?» — запитала подруга.

Як перевірити себе за 3 секунди?

Якщо сумніваєшся, скористайся простою формулою.

Крок 1

Знайди слова автора.

Наприклад: сказав тато

Крок 2

Знайди пряму мову. Саме вона береться в лапки.

Крок 3

Подивись, де розташовані слова автора.

- перед прямою мовою;
- після прямої мови;
- усередині прямої мови.

Крок 4

Обери потрібний розділовий знак.

- двокрапка;
- кома і тире;
- знак питання і тире;
- знак оклику і тире.

Тренажер: перевір себе

Ти вже знаєш, що таке пряма й непряма мова, як оформлюється пряма мова та які розділові знаки потрібно ставити. Тепер час перевірити свої знання на практиці. Виконай завдання самостійно, за потреби, скористайся правилами на попередніх сторінках.

Пам'ятай: головне не швидкість, а уважність.

Завдання 1. Визнач: пряма чи непряма мова?

Прочитай речення та визнач, який вид мовлення використано.

1. Учитель сказав: «Відкрийте зошити».

Пряма мова

Непряма мова

2. Учитель сказав відкрити зошити.

Пряма мова

Непряма мова

3. Тато запитав: «Ти вже вдома?»

Пряма мова

Непряма мова

Завдання 2. Розстав розділові знаки

Запиши речення правильно.

1. Мама сказала Пора вечеряти

2. Я вже все зробив сказав Андрій

3. Ти готовий до уроку запитав учитель

4. Не забудь взяти підручник нагадала сестра

5. Ми перемогли вигукнув Денис

Завдання 3. Перетвори пряму мову на непряму

Перепиши речення так, щоб замість прямої мови була непряма.

1. Оленка сказала: «Я прочитала книгу».

2. Брат сказав: «Я піду гуляти».

3. Учитель повідомив: «Завтра буде контрольна робота».

4. Мама нагадала: «Потрібно прибрати кімнату».

Завдання 3. Перетвори пряму мову на непряму

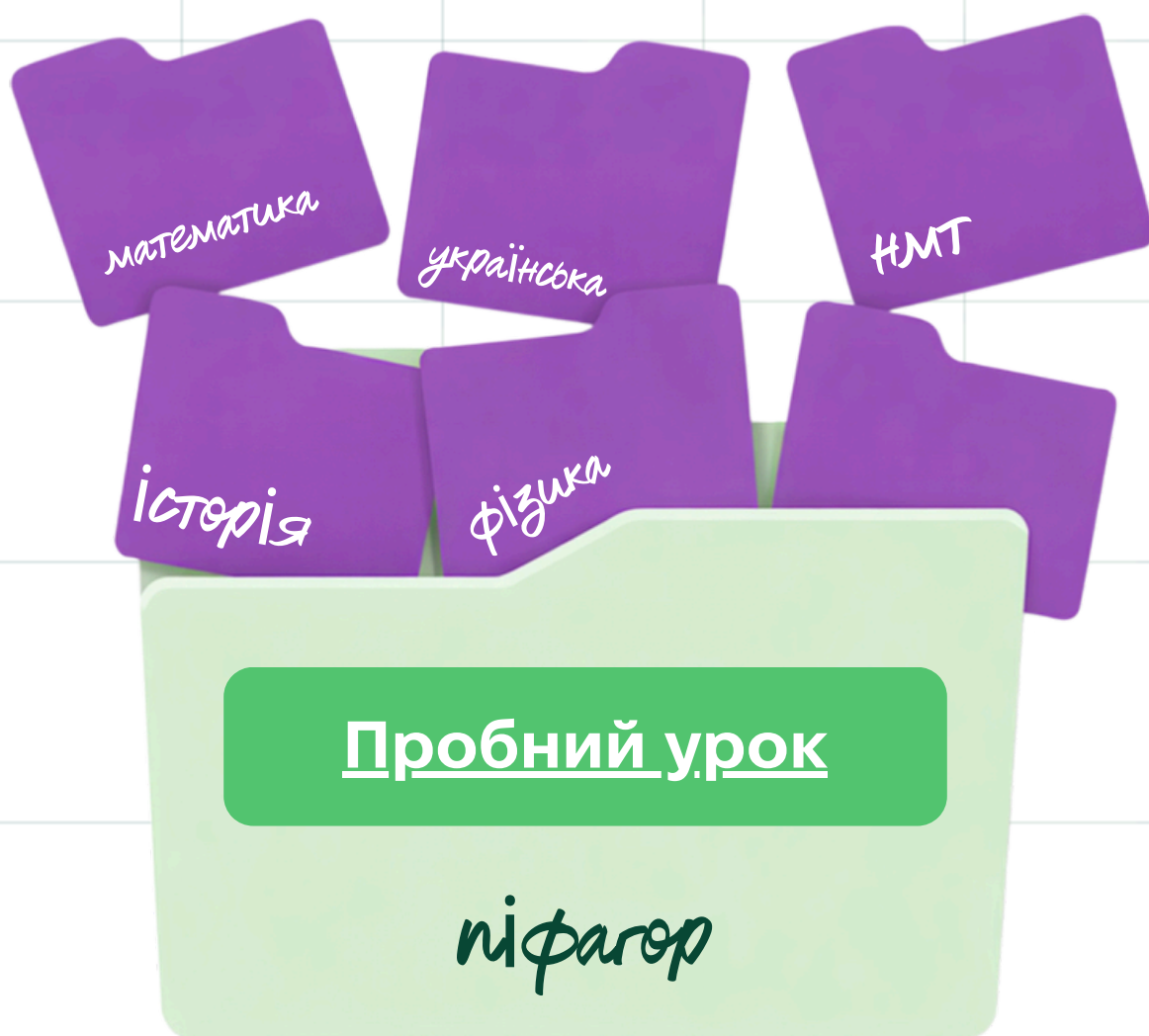
У кожному реченні є помилка. Знайди її та виправ.

1. Мама сказала, «Час вечеряти».

2. «Я готовий», сказав Максим.

3. Учитель запитав: «хто сьогодні черговий?»

4. «Ти зробив домашнє завдання?», — запитав тато.

На уроці викладач визначить рівень знань, знайде прогалини та підкаже, що робити для бажаних результатів